

Radosław Stróżyk

"Na straconych pozycjach. Armia
Krajowa na kresach wschodnich II
Rzeczypospolitej 1939-1945",
Kazimierz Krajewski, Kraków 2015 :
[recenzja]

Przegląd Historyczno-Wojskowy 16 (67)/4 (254), 234-235

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

przez gen. Hermanna Niehoffa. Autor opisuje dalsze losy Niemców zamieszkujących miasto, które zaczęło się zamieniać w polski Wrocław. Przybliża historię brutalnego odniemczania stolicy Dolnego Śląska i pokazuje, że po koszarze wojny na mieszkańców czekał kolejny horror – gwałty, rabunki i wywózka do Niemiec.

Słowa pochwały należą się tłumaczowi Tomaszowi Fiedorkowi, który wzbogacił treść książki o przypisy wyjaśniające. Bardzo dobrze się stało, że nazwy opisywanych miejsc podawane są w polskiej i niemieckiej wersji językowej.

Książkę uzupełniają 11 map przedstawiających zarówno przebieg oblężenia, jak i miejsca wydarzeń opisanych w poszczególnych relacjach oraz 44 czarno-białe zdjęcia.

Dorota Czajkowska

Kazimierz Krajewski, *Na straconych pozycjach. Armia Krajowa na kresach wschodnich II Rzeczypospolitej 1939–1945*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2015, 928 s.

Książka Kazimierza Krajewskiego, historyka, pracownika Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie prezentuje całość polskiego ruchu niepodległościowego na kresach wschodnich zarówno podczas II wojny światowej, jak i w pierwszych latach po jej zakończeniu.

Praca jest podzielona na cztery rozdziały. Poprzedzone są one, zamiast wstępu, refleksjami autora na temat polskich kresów wschodnich. W pierwszym rozdziale autor opisał wkroczenie wojsk sowieckich na terytorium II Rzeczypospolitej i pierwszą okupację sowiecką w latach 1939–1941. Następnie przedstawił polską konspiracyjną działalność niepodległościową w województwach północno-wschodnich (białostockie, wileńskie, nowogrodzkie, poleskie) i południowo-wschodnich (lwowskie, tarnopolskie, stanisławowskie i wołyńskie).

W kolejnym rozdziale autor opisał sytuację na kresach wschodnich pod okupacją niemiecką w latach 1941–1944. Przedstawił zmiany polskich koncepcji działalności podziemnej oraz operujące na tych terenach grupy partyzanckie, a także relacje między nimi i miejscową ludnością. Najwięcej uwagi Krajewski poświęcił Armii Krajowej. Omówił jej kadre dowódczą i żołnierzy, a także strukturę i działalność poszczególnych okręgów oraz obszarów.

W trzecim rozdziale autor omówił plan oraz przebieg akcji „Burza” na terenach okupowanych przez wojska niemieckie. Krajewski opisał szlak bojowy następujących oddziałów Armii Krajowej: 27 Wołyńskiej Dywizji Piechoty, 30 Poleskiej Dywizji Piechoty oraz Zgrupowania Stołpeckiego. Odtworzył również przebieg operacji „Ostra Brama” na Wileńszczyźnie, powstania na terenie Obszaru AK Lwów oraz walki w inspektoracie Grodno.

W ostatnim rozdziale autor opisał sytuację na kresach wschodnich po ponownym wkroczeniu Armii Czerwonej oraz walki polskich partyzantów w okręgach: Wilno, Nowogródek i Białystok w latach 1944–1945. Przedstawił także ostatni etap działalności AK w Małopolsce Wschodniej, młodzieżową organizację konspiracyjną na Polesiu – Związek Obrońców Wolności, operację „Zachód” oraz samoobronę ziemi grodzieńskiej i Wołkowyska. Autor opisał także boje ostatnich leśnych oddziałów na Wileńszczyźnie, w obwodzie Szczuczyn–Lida oraz trwającą aż do roku 1953 działalność niepodległościową na Nowogródzczyźnie.

Cennym uzupełnieniem książki jest duża liczba zdjęć (ok. 90; niektóre z nich są pierwszy raz publikowane) oraz mapy i szkice. Pracę kończy wykaz źródeł fotografii oraz indeks nazwisk.

Jerzy Konrad Maciejewski, *Zawadiaka. Dzienniki frontowe 1914–1920*, Ośrodek KARTA, Warszawa 2015, 400 s.

Jerzy Konrad Maciejewski (1899–1973) był literatem i dziennikarzem. Dzienniki zaczął prowadzić w 1915 r. jako 16-letni chłopak; zapisy sporządzał na bieżąco. W listopadzie 1918 r. zaciągnął się do 19 Pułku Piechoty Odsieczy Lwowa, w którego szeregach walczył na froncie południowym najpierw z Ukraińcami, później zaś z sowiecką Rosją.

Dzienniki Maciejewskiego drukowane są pierwszy raz. Wyboru z wielotomowego zbioru rękopisów dzienników, korespondencji i listów z okresu walk o granice Rzeczypospolitej w latach 1918–1921 dokonała Agnieszka Knyt. We wspomnieniach autor opisał rodzinę i młodzieńcze lata spędzone w Warszawie i Mariopolu na Ukrainie, warunki życia podczas I wojny światowej oraz przeżycia wojenne z lat 1914–1920.

Wartością dzienników jest to, że przedstawiają wojnę oraz odczucia żołnierza z punktu widzenia podoficera, którego wiedza o wydarzeniach jest ograniczona do kompanii i batalionu. Maciejewski przedstawił wszystkie oblicza frontu i życia na jego zapleczu w czasie wojny z Ukraińcami i sowiecką Rosją: brutalności walk, znęcanie się nad jeńcami, gwałty i rabunki ludności cywilnej.

Książkę dopełnia posłowie konsultanta historycznego prof. dr. hab. Janusza Odziemkowskiego, który opisał szlak bojowy 19 Pułku Piechoty Odsieczy Lwowa i zestawił go z tekstem Maciejewskiego. Skonstatował on, że w dziennikach brak jest opisu wielu walk, autor bowiem przedstawił tylko te wydarzenia, w których brał udział, i właśnie w tym tkwi wiarygodność jego zapisów.

Uzupełnieniem dzienników są fotografie przedstawiające Jerzego Maciejewskiego, jego rodzinę oraz sceny z frontu polsko-ukraińskiego w 1919 r.

Radostaw Stróżyk